

М. Нуриддинов фотолари

1917 ЙИЛНИНГ МАЙ ОЙИДА

(ТАРИХ СОЛНОМАСИДАН)

Шу қувончли байрам онларида халқимизнинг янги ҳаёт учун кураш йўлига бир назар солиш фойдалан холи бўлмайд. Доҳий-миз В. И. Лениннинг машҳур апрель тезислари большевиклар партияси ва меҳнаткаш омmani социалистик революция сари изҳомланганди. Ушбу доҳийнинг бу кўрсатмаларини Туркистон Улкасида амалга оширишда Тошкент ҳал қилувчи роль ўйнади. У бутун Урта Осиёда социалистик революцияни тайёрлаш ўчоғи бўлди.

1917 йилнинг март ойидаёқ РСДРПнинг Тошкент ташкилотиде большевиклар гурппа майдонга кетган эди. Унинг составига Н. Шумилов, В. Бауман, А. Казаков, Д. Манжара, В. Ляпин ва бошқалар кирган эди. Маҳаллий миллат вакилларида эса унинг составида А. Бобоқонов, Ж. Камоллов, Т. Абдурахмонов, М. Мирходиев, А. Абдусаматовлар бор эди. Улар меҳнаткашларнинг Советлар ҳокимияти учун курашга қўлчаларди.

Тошкентда, Самарқандда, Андижонда, Қўқонда ва Туркистоннинг бошқа шаҳарларида большевиклар раҳбарлиги остида ишчи ва солдатлар революцион курашга ўтландилар. Бу курашда революцион ҳаракатнинг олдинги сафида борайтган Тошкент ишчилари етакчилиги роляни ўйнашди.

1917 йилнинг май ойи охири-нон ойи бошларида Тошкент большевиклари шаҳарнинг турт-та районига ишчи митингларини ташкил этишди. Уларда бутун ҳокимиятни Советларга бериш талаб этилган эди.

1917 йилнинг май ойи... Бундан роппа-роса 63 йил муқаддам фронт ортларида ишчилар Туркистонга қайтиб кела бошладилар. Ма-сала, уша йилнинг 3 майида, бир куннинг андаёқ Тошкентга 500 киши қайтиб келди. Россияда революцион манабни ўтаган бу кишилар, илгор ишчилар Со-ветлар ташкил эта бошладилар.

Тошкентда Советларнинг та-шиқ этилиши эксплуататор синф-лага қарши курашни янада куч-айтириб юборди.

Уша йилнинг баҳорида больше-виклар ташаббуси билан янги касаба союзулари ташкил этила бошладилар. Тошкент Туркистонда бу ҳаракатнинг маркази бўлиб хизмат қилди. Шаҳримизда те-мир йўлчилар, курувчилар, пахта тозалаш заводи ишчилари, Тош-

• Ҳамшаҳарлар, Сизлар учун ОЛАМ-ОЛАМ ГУЛ

«Тошкент гуллари» идорасига қарашли шаҳримиздаги ўндай ортик магазинларда баҳор байра-ми—1 Май кунинда гузоянка, гла-диолос, атиргул, май гули ва қў-чиликка жуда манзур бўлаётган янги навадига сулестарт гуллари сотиладилар. Фақат атиргунинг ўн-да 10 минг дона, 5 минг туп гузоянка, 3 мингта гладиолос, 8 минг дона май гули ва гуллар кўрнига кўр қўшаётган асфара-гус гулларида 10 мингта соти-лади.

Бу ранг-баранг гуллар шаҳри-миз марказидаги Революция хиё-бонида, «Правда Востока» кўчаси ва Ленин проспектидаги гул ма-газинларида сотиладилар. Ана шу кўркам гуллар Р. Р. Шредер номи богдорчилиги, узоқчилик ва виночилик ишлаб чиқариш бир-лашмасидан пешма-пеш келтири-лади.

кент трамвайи ходимлари, савдо-санбаёт хизматчилари, пошта-ушхоналарнинг ходимлари на-саба союзулари тузилди. Касаба союзулари меҳнаткаш халқ маф-батларини ҳимоя қилди. Бир қат-тор маданий-оқартув ташкиллати-рини амалга оширди. Улар ишчи-ларнинг иқтисодий аҳволини ва уларнинг маданий савиясини ях-шилаш ҳақида раҳбарлик қилди. Касаба союзулари бевосита бол-шевиклар раҳбарлиги остида иш-олиб борди. Улар фаёатгина иқ-тисодий талаблар билангина эмас, сиёсий талаблар билан ҳам иш-ишди. Советлар ҳокимияти учун курашда муайин роль ўйнади. Ўзбек ишчилари рус ишчилари билан ёнма-ён туриб контррево-люцион ҳокимиятга қарши актив кураш олиб бордилар.

Оши шаҳарида касаба союзу-рини тузишда А. Абдусаматов, А. Бобоқонов, И. Ходиев, С. Қосим-хўжаев ва бошқа ўзбек ишчилари актив иштирок этишди. Улар Тошкент большевикларининг кўр-сатмалари асосида завод ва уста-хоналарда бўлишиб, кенг тушуни-тириш ишлари олиб боришди, бу-либ уфқни янада янгилаштириш-га, ҳозирги бахтли кунларимиз таптанасига муносиб ҳисса қў-ишди.

• Шаҳримизнинг санъат қошоналарида БАЙРАМ ТАРОНАСИ ЯНГРАМОҚДА

Асрий тинору дублари кўм-кўк рангга бў-либ, анвойи гуллари камаланинг етти ран-гиде товланиб тиропи янада очилган шаҳри-мизда байрам таронаси аявдига. Республика пойтахтининг маданият муассасалари умум-халқ шодлиқсига мўлосиб тайёрларлик би-лан келишди.

○ Бугун А. Навоий номида Ўзбек Давлат академик катта теат-рига таширф буюр-ган ҳамшаҳарларимиз санъат усталари ва ёш ижрочиларнинг байрам концертини кўришлари мумкин. Ана шу концертда Ўзбекистон ССР халқ ар-тистлари Э. Ўлдошев, Ж. Низомхўжаев ва бошқа сезимли санъаткорлар билан бирга пойтахтимизнинг ёш истеъдоди хонан-да, созанда ва раққос-лари иштирок этишди.

Эртага бу санъат қошонасида бир ак-ти балетлар кўрсати-лади. Театрнинг ис-теъдодли ёшлари «Шарк миниатюралар-и», «Пахтия» ва «Ту-галланмаган кўшиқ» балетларини томоша-бинлар ҳўқмига ҳаво-ла этишадилар.

○ Свердлов номида концерт залининг саҳ-насида пойтахтимиз меҳмонлари — югосла-виялик санъаткорлар-нинг концертлари бошландилар. Драгмир Рнстич бошчилигидаги «Нова Димензия» во-наль-чолгу ансамбли хонанда ва созанда-ларининг чиқишлари-ни ҳамшаҳарларимиз эр қизиқиб билан кутуб олишди. Югос-лавия халқининг дил-рабо қўшии ва куйла-

ри шаҳримизда уч кун янграб туради. 1 ва 3 Май кунла-ри Свердлов номида концерт залнда Бутуниттифок профес-сионал бадний коллек-тивлар — кўрик-конкур-си лауреати «Шолли» ашула ва рақс ансам-блининг катта байрам концерти намойиш этилади.

○ Тошкент и н г мухташам ирки шу кунларда томошабин-лар билан ҳар қачон-гидан ҳам тавжум. Бу ерда катта байрам томошалари бошлан-ди. Байрам програм-масининг энг қизиқар-ли қисми «Қўга кў-ринмас одам» фанта-стик-сартузасти ат-тракционидир.

Халқаро «Иваҳор-ли тилла таёқча» му-содоти эгаси, халқаро скарларлар академия-сининг профессори, Бутуниттифок кўриг-нинг лауреати, РСФСР-да хизмат кўрсатган артист Отар Ратаяни-нинг чиқишлари диққ-хосомандларнинг до-йил қолдирапти.

Байрам кунлари бу ерда уч мартадан то-моша кўрсатилади.

○ «Ҳеч ким, ҳеч нараса унутилмайд» — шорни остида шаҳ-римиз кинотеатрлари-да Буюк Ғалабанинг

БУ-КИЗИК НОЁБ КҮЛЁЗМА

Душанбадаги А. Фирдавсий номи республика кутубхонаси-га янгида ленинободлик М. Тоҳиро-ва деган аёл титилиб кетган эски бир китобни олиб келиб топшир-ди.

Кутубхонанинг шарқ кўлёмза-лари бўлими ходимларининг аниқ-лашча, бу ҳанузгача номаълум бўлган ҳадими ташкилнинг «Зоҳири хормашоҳ» деган та-зикилар китоби экан. Бу ноёб кўлёмза XII—XIII асрга оид бў-либ, шу давргача Хоразмда ҳўк-ромлик қилган шоҳлар саройида хизмат қилган табиблар томони-дан баёзлан деб тахмин қилин-моқда.

ПОЙЛОҚЧИ ҚУШ

Аргентинадаги баъзи уйлари-ни эгаси йўғида куш пойлайди. Те-ро-Теро деган қушнинг ўш унча катта бўлмасда, аммо унинг тушуги ўткир бўлади. Ўргатил-ган бу қуш унинг бирон жойига иш қуриб олиб, атрофини зинар-лик билан қузатиб ётади.

Ун атрофида бегона одам пай-до бўлса, ниндан қичиб, «теро-тер» дея қичириб сайрайди ҳамда бегона одам тепасида пар-вонадек парвоз қилаверади.

Ўзбекистон ССР Телевидение ва радио эштинтириш давлат комитети ҳузуридаги дуторчи қиз-лар ансамблининг ҳар бир чиқишини санъат шинаафандлари озиқиб кутардилар. Динқатта эътиборан ансамбль ўш репертуарини тобора бонитиб бормоқда.

Ота Солиҳдан сўрашб-ди: —Сизнинг фикрингиз-ча, ҳозирги замон турк-ман шонлирининг ора-сида энг қулиш ва энг илғор ким? —Уни ҳар бир шор-нинг ўзидан сўраб қу-риш керак.

Н. УСМОНОВА таянблаган.

ШУКУҲЛИ КАРВОН

Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофотининг лауреати, сезимли шонимиз Барот Бойқобилов ўзбек халқининг буюк фарзанди шеърини дийрининг ҳўқони Алшар Навоийнинг ингитилик да-ри, Самарқандда кенчан умр йўлини ерини анос эттирувчи «Шу-куҳли карвон» шеърини романини баёз тутатди.

Асар тўлалигича «Шарқ юлдузи» журналида эълон қилинмо-да. Қўйида шу романининг икки қўшиғини ўқийсиз.

УН БИРИНЧИ ҚУШИҚ

Самарқанд осмони зулматга ўхшар, зулматнинг қўчоғи кулфатга ўхшар. Яна ой тутилиш шаҳар кўкида, яна дард қўзғолмиш шаҳар кўкида. Юлдузлар юзини қопламчи бўлут, Булутлар лашкардай кўтармиш совут.

Само ҳўнграб ийғлар тинмас кўз ёш, Маҳнунтолдек эгик қайғудан боши. Мотам либосидек чекраси қора, Байрона кулбадек қалби садпора. Каро тун дардига бўлиб қайғубош, Навоий, аламдан кўтаролмас бош. Ғазал бургутининг қаноти синмиш, Шерият чашмасини мавжлари тинмиш.

Илҳом парилари киймишлар қаро, Сочларин юлмишлар мунгли бөг аро. Қалам тулпорининг ранги зафарон, Айрилиқ даштида тўбларни қон. Ғаним қадамидан назм гулшани Саҳида турлимиш қайғу гулшани. Қотилиннг дастидан кўтариб ишла Қоғозда дод солимиш етим бир малъа:

«Кўзунг не бало қаро бўлубдур, Ким, жонга қаро бало бўлубдур».

II

Бул малъа соҳиб Мирзобек эрур.— Ғазал шодасида гўё икки дур-мавлони Мирзобек, деганда, қалам Нуриддан мунаварр бўларди олам. Самарқанд мулк-ю Хўросон ичра, Раваз фирдавседек бу жаҳон ичра. Инсоникт ҳамда ҳўш ахлоқликда, Каттарлик бонига, дили покликда Боназар эди ул, эди ағона, Дуйиннг ҳасрати эди бегона. Бу ким мулк аро таяб ва фаҳмда, Отару тутарди, қараму раҳмда, Амир сароманда замона эди, Игитлар ичиде мардона эди. Зехин ўткир эди, идрокни теран, Кўнгли эса биллур чашмадек шўш-шан.

Эхтмёз сезмасди бу ноъб таърифга, Бадний эди ақли зарифга. Ғарбилик тунда Навоийга ул Меҳрибон дўст бўлиб узатганди кўл.

Шонинг дардига ахтариб даво, Кўнгли рубоига бағдандан наво. Устаду шогирдек бағдандан наво. Назм бўстонда турганди наво. Навоийни айлал қалами шайдо, Кўнглида салокат этганди пайдо. Қўшқофия эди битган ашорини.— Гўёни таъбиринг икки шўш торн. Қофияси доим эди тарди ас, Назмдан этарди сўз париси рақс. Мирзобек назмини ўқиган чоғда, Шоирлар хайратдан қоларди доғда. Хатто Навоий ҳам унга бериб тан, Маҳолат, дар эди, айтмоқчи суҳан. Тинида шох байтлар бўлса ҳам пайдо, Аммо ҳаргиз фақир қилмасди парво.

Ед айтиб юрмакни этиб иктирб, Бир ерда ўтириб битмасди ашор. Ноёб истеъдодли мисли жаҳоқир Кўнгли уммонда қопиб кетамиз сир.

Мирзобек назмига бонди боларо, Навоий койида амирини гоҳо. Ул бўлиб Навоий билан биродар, Ғанилар кўнсини тилгади бадтар. Фақирнинг отаси эди баёбур, Элро ардоқли алмир эди у. Аҳмад Ҳожибеининг сузиган тоғи— Эди ул, шаън эди ул билан боғи. Арҳангий тўғейли Аҳмад Мирзо ҳам

Салтанатин этган эди мустаҳкам. Бу ҳолдан яна чоқ Шайхур ал Мирзо Султон қўнқидан эди наво. Ақиница Мирзобек қалами ҳар кун Унинг жингар-бағрин этар эди хун, Вазирилка бўлимиш амир даъвогар, Ҳаёт сахнасида кўюктомик дардор, Деб режа тузди-ю вабир пиқдона, Қора ниятига топди баҳона. Файз Маҳмуд унда бир хилват оқшом

Чоғир мажлисида қўрсатиб киром, Мирзобек шаънига айтиб неқ сўзлар, Амирнинг ширақайф бўлмоғини кўзлар, Авжига чиққанда мажлиси чоғир, Соқийга жилмаймиш вабир

Айёр тулки каби пайтини пойлаб, Мугбачам зимдан қошига қорлаб, Арғузон шаробли қосани тутди. Мирзобек сари ул пилдираб кетди. Титраганди мунгли куйлардан жонлар,

УН ИККИНЧИ ҚУШИҚ

Хира шам қошма Навоий мунгли, Мирзобек ҳажрида фаредаш кўнгли.

Юзлари сўлгиндир қайғу-аламдан, Кўзлари толиққан ҳасрати ғамдан. Дўстини топириб қаро тупроққа, Дардин сўйлагди тилсиз чироққа. Чил-чил пора бўлимиш кўнгли.

Қафасдай қўрнқар кўзга гушаси, Қафрат кўчасида кезмиш саргардон. Мотам саҳросида юргиб тирби, Умид инқилибинг синимш шохлари, Оғзидан ўт бўлиб чикмиш оқлари, Ғанимлар қилмиш бағрини доғлар, Қиғида қўнғандек силсила тоғлар. Қафрат ўти дилда олар аланга, Учинч нопалари сирмас оламга; «Ҳаф, юз ҳайфони, анинг бахти кўлмади, Ҳаёт чашмасидин сироб бўлмади. Улар чинорига тортилди арра, Иқбол меваидин тортил бир карра.

Мирзобекдан ёдгор бир шохона байт

Қоғозда нақшдек жонланар шу пайт: «Кўзунг не бало қаро бўлубдур, Ким, жонга қаро бало бўлубдур».

Барот БОЙҚОБИЛОВ

• Таом лаззати— МЕҲМОН — ИZZАТИ НОРИН ТАЙЁРЛАШ

Норин тайёрлаш ҳам ҳар бир уй бекасида пазандаликни талаб эта-ди. Чунки, норин уйга азиз меҳмонлар та-ширф буюрганда тайёр-ланадиган ўзбек таом-ларидан ҳисобланади.

Норин тайёрлаш тах-нологияси шундай: қуй ва мол гўшти яхшилаб қайнатилди. Ог гўшти-дан тайёрланган қазини ҳам қозонда пиширган олинади. Улар пишган сузиб олиниб, угра син-гари майда қилиб тўғ-ралади.

Нориннинг ҳаммири чучвараники сингари тайёрланиб, бироз қал-инроқ ейилади. Ундан йирки-йирки қулчотай кесилади. Қулчотайни истасангиз алоҳида су-га қайнатиб, қоғида суви силкитиб олинади. Шаббароқ ерга клеён-ка ёки эскирок дастур-хон ёзиб, устига бир қат-тордан териб чиқилди. Иссиқликда ҳар бир қулчотайнинг юзига обдон қучитилган пахта мойи сила қилиб сур-тилди.

Қулчотай совиб, суви силкитиб йиғиб оли-нади. Ҳар бир қулчотай-ни бўйига 5—6 бўлиб (3—4 сантиметр) устас-уст тахланади ва ундан майда угра қирқилади. Гўшт билан ҳамир қо-рилади. Дастурхонга тортилганда норин-га майда тургангун пиз-ва бироз мурч қи-либ юборилади. Унга қараб шўшча гўшт оли-нади.

Нориннинг тахмири

Ҳазин наво айлал деган дутор, Маънос ингоҳ отди Навоий тоғга, Мирзобек ёдгорин битди девонга!

Фарзандин топириб қаро тупроққа, Ота жонни қолди азоб, қийноққа. Ҳаётдан умиди узилгансимои Мотам болишига деб қўйди нолон. Оғу фарёдидан ўт олди борлик, Дунёга сиймади— қилғанди торлик.

Даво тополмасдан ғам-андўҳига, Телбадек сириниб ўғлини руҳига, Умр иморатини вайрон айледи, Шароб қосаларин эксон айледи. Дунёдан ноумид бўлганди амир, Аш-ишрат базминин кўрганда вабир, Мугбача этмас гар сирини ошкор Қотқидан хабарсиз эди дўсту ёр. Вабир бирла соқий тили бир эди, Мугбачага оғу баласи сир эди.

Элдан нотуз ҳамар эшитган замон, Мугбача қалбиде нсбн қилди жон. Руҳобод ҳаёси томон қолди ул, Моталиб даргоҳини излаб, тоқди ул. Доғ солиб, йилқидан амир пойга, Арҳангий тош қотди турган жойида. Чоғир мажлисини қиллаб сўзлади, Амирнинг қалбини тиллаб сўзлади: «Бир қошқ қонимдин келгайсиз».

Оғу солган экан шаробга вабир, Меҳна май қосани узатганда ул Қотқилик тинига урган экан қўл. Соқийга ишора қилганди вабир, Махриминг тағига етмабди, тақсир. Билурсиз Файз Маҳмуд отлик шохрини.

Май бирла ул сармат этакд амирни, Амир унутганди ўзини тамом, Соқийга қўрсатди вабир ахтиром, Вало, гуноқдормен, амирим, мен ҳам, жоним,

Мирзобек тўғейли дилимда мотам, Скзининг илқингизда менинг ёш жоним,

Мугбача бўлсам-да покдир имоним,

Арҳангий танида қуриди дармон, Ярадор шер каби нигради нолон: «Иблис Шарқ Мирзо, қотили барғоҳ!

Дастингдин қон бўлмиш бул дахри дарғоҳ!»

Бу хабар тоғ билан Султоғида етди, Тилдан-тилга ўтиб шаҳарин тутди. Султон амри билан қотиллар-ноғоҳ [Ўзи йилқилгандек икн қазиса чоқ]. Зиндонга ташланди, вабир газзобор, Ҳамтовоқ дўстларин чиқди бекдор. Юз ўғирди миришб Зоир Али ҳам, Зиндонбон Мир Аҳмад экан муттаҳам.

Зокир Али бўлиб миришбларга бош, Қотиллар қўздан тирқиратди ёш. Мир Аҳмад дўстларини кўргани замон, Зиндон астойида «қўлғали шодон». Неча кун чоқ ичра қилди-да «меҳмон».

Уларин умриддан этакд пушаймон, Оқибат султонининг олий фармони Улимга ҳўм эди ул қотил жоним. Мирзобек азеси тутамасданок Вабир кўрганига санчилиди пичок. Қўзачадан шароб тўқилгансимои Соқийнинг бўғзидан тирқирарди қон...

Файз Маҳмуд дарғоҳи бўлди жаҳаннам, Мишқотида сўнди бир угра шам. Вале Арҳангийннинг оқу-фисони. Қора бўлут каби тутди осмонни. Чинордек қомати доп бўлиб қолди, Сибдаги мажнун топ бўлиб қолди.

РАССОМ ТАБАССУМИ

Изоҳнинг ҳома-ти йўқ.

А. Ҳолиқов расмлари.

3 ТУШКЕНТ БЕТ-ОШКОМИ

1 МАЙ, 1980 й.

ҚУВНОҚ САТРАП —Пўлат қандай тоб-ланганини ўқидинг-ми? —Йўқ. Мен бадний адабига қизиқаман, техникига онд матери-алларни ўқийша вақтим йўқ.

Езишин янги бошла-

Ота Солиҳдан сўрашб-ди: —Сизнинг фикрингиз-ча, ҳозирги замон турк-ман шонлирининг ора-сида энг қулиш ва энг илғор ким? —Уни ҳар бир шор-нинг ўзидан сўраб қу-риш керак.

Н. УСМОНОВА таянблаган.

да-ям севаман, сен-чи? —Мен ҳам Лолани севаман.— у сўзми-нинг тўб— матносини аниқлади шекилли: илқий табассуми қилди. Юзлари қин-қиза-риб, лов-лов ёнар.— у чинакам лолани есла-тарди. Мен ҳам ўз Лоланин топанг эдим. Анвар МНРЗАЕВ.

Зеландия дашт биёбонларида уч қўз-ли туатар калтакесакли-р ашадди. Улар ўзлари учун уя қуришга жон қоймай, бурон қуши-нинг қуруқ ва қулай-инига жойлашди. Туа-тара ва бурон қуши ин-ддан қатъий амаи қили-надиган муайян тартиб-и туришга тўғри келади.

ассосида, икки сменада фойдаланадилар.

Бурон қуши инига тунда кайтади, туатаре эса худди шу пайт ов-га чикади. Ваҳоланки, туатаре узоқ умр кў-рувчанлигидан ўз қўш-ниларини ўзгартириб-и туришга тўғри келади.

Зеландия дашт биёбонларида уч қўз-ли туатар калтакесакли-р ашадди. Улар ўзлари учун уя қуришга жон қоймай, бурон қуши-нинг қуруқ ва қулай-инига жойлашди. Туа-тара ва бурон қуши ин-ддан қатъий амаи қили-надиган муайян тартиб-и туришга тўғри келади.

